

Field : Preschool Education

Type : Review Article

Received: 10.09.2016 - *Accepted*: 03.12.2016

Dünyada ve Türkiye’de Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Oyuncak Kütüphaneleri Çalışmaları

Aslı KIRMAN¹, Zeynep ÇETİN²

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Muğla, TÜRKİYE

²Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara, TÜRKİYE

E-Posta: aslikirman@mu.edu.tr, zcetin@hacettepe.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı, dünyada 1935 yılından itibaren devam eden bir uygulama olan, Türkiye’de de çalışmaları son yıllarda ivme kazanan, çocuklara oyuncak temini aracılığıyla çocuk gelişimine önemli katkıları olan oyuncak kütüphaneleri ile ilgili farkındalık yaratmaktır. Çalışmanın bulguları literatür taraması yapılarak ve mevcut oyuncak kütüphanelerinin resmi sayfalarından ulaşılan bilgiler derlenerek oluşturulmuştur. Oyuncakların bir arada toplandığı genellikle okulların ve halk kütüphanelerinin bünyelerinde açılan bazı merkezler de oyuncak kütüphanesi olarak adlandırılmış olmasına rağmen resmi internet sayfaları bulunmayan ve dünya literatüründeki “oyuncak kütüphanesi” tanımında belirtilen, ödünç oyuncak verme sistemini içermeyen merkezler çalışma dışında bırakılmıştır. Oyuncak kütüphaneleri, çocukların gelişimine uygun oyuncakların ve oyun materyallerinin bulunduğu, küçük çocuklara ve ailelerine, oyun ve oyuncaklarla ilgili bilgi veren, danışmanlık yapan, eğitimsel aktiviteler sunan ve böylece çocukların gelişimine katkıda bulunan ödünç oyuncak verme sistemine göre çalışan kuruluşlardır. Oyuncak kütüphanelerinin hizmet verdiği hedef kitle erken çocukluk dönemindeki çocuklardır. Kütüphanedeki mevcut oyuncakların profesyoneller tarafından seçilmiş olması ve böylece çocuğun gelişimine sağlayacağı olumlu katkılardan dolayı erken dönemden itibaren çocuklara oyun ortamlarının yaratılması ve oyun materyallerinin sağlanmasında oyuncak kütüphaneleri alternatif önemli bir kaynaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, oyuncak, kütüphane

Studies on Toy Libraries for Early Childhood in the World and in Turkey

Abstract

The objective of this study was to raise an awareness of toy libraries, which have been applied in the world since 1935, gained acceleration in Turkey in recent years and make important contributions to pediatric development by means of providing toys to children. Study findings were formed by reviewing the literature and compiling the information acquired from the official pages of present toy libraries. Even though some centers that are generally opened within the body of schools and public libraries where toys are gathered are also called toy libraries; centers that have no official web pages, are indicated in the definition of “toy library” in the world literature and do not contain the system of lending toys were excluded from the study. Toy libraries are organizations that contain appropriate toys and game materials for pediatric development, inform young children and their families about games and toys, provide consultancy and educational activities and operate according to the system of lending toys, which contributes to pediatric development. Target group of toy libraries is children in the early childhood. As present toys in libraries are selected by professionals and make positive contributions to pediatric development, toy libraries are considered an important alternative source for providing game environments and game materials to children as from early childhood.

Keywords: Child, toy, library

Giriş

Çocuklarda öğrenmenin gerçekleşmesinde oyunun büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Oyun, çocuklara doğal öğrenme ortamları sunarak, çocukların sosyal, duygusal, zihinsel ve fiziksel yönden gelişimlerini sağlamaktadır. Oyun etkinlikleri sayesinde çocuk, nesnelere tutma ve kullanma, bedenini kontrol etme, nesnelere işleyiş tarzlarını kavrama yeteneği kazanır ve iletişim becerilerini geliştirir. (Jones, 2001). Oyun ve oyuncaklar aracılığıyla çocuk yaşamla ilgili önemli deneyimler kazanır. Çocuğun yaşamında gerekli olan davranış, bilgi ve beceriler oyun içinde kendiliğinden öğrenilir ve kişiliği oyunla şekillenerek, yetenekleri ortaya çıkar (Köycekaş, 2015).

Oyun ve oyun materyalleri toplumun geleneksel ve kültürel birikiminin farklı nesillere aktarılacak şekilde yaşatılmasında önemli bir yere sahiptir. Oyuncak kütüphanelerinin sağladığı oyun ortamları, bu değerlerin öğrenilmesine önem vererek bunları yaşatmakta ve nesillere aktarmakta da etkili olabilmektedir (Köycekaş, 2015).

Oyuncak Kütüphanelerinin Önemi

Oyuncak kütüphaneleri, çocukların gelişimine katkıda bulunan, küçük çocuklara ve ailelerine destek veren, danışmanlık yapan, oyunlarla ilgili bilgi veren, oyun materyalleri ve eğitimsel aktiviteler sunan ve çocukların gelişimine uygun materyalleri ve oyuncakları bulandıran, ödünç oyuncak verme sistemine göre çalışan kaynak merkezlerdir (Köycekaş, 2015). Oyuncak kütüphanelerinden yararlananlar, okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki çocuklardır. Özellikle, bebeklikten okul çağına kadar olan çocuklar hedef kitledir (Kamaraj,2000; Kamaraj, 2006).

Çocuklar için;

- Sosyalleşme ve grupta davranış becerilerinin artması,
- Çeşitli oyuncak ve oyun imkanlarının kolayca bulunabilmesi,
- Çocukların okula hazırlıkla ilgili deneyimlerine olumlu katkıda bulunması,

Aileler için;

- Oyunun önemini kavraması, oyuncakların nasıl kullanılacağına ilişkin fikir edinmesi,
- Anne-babanın çocuk gelişimi hakkında bilgi edinmesi,
- Ailelerin, çocukları için oyuncak seçmesi ve oyuncaklara değer vermenin gerekli olduğuna ilişkin bilgi edinmesi,
- Kütüphanede, çocukların evlerindeki mevcut oyuncak tipinden farklı oyuncakların bulunması,
- Çeşitli oyuncakların daha ucuza bulunabilmesi,
- İyi oyuncakların kolayca bulunabildiği bir yer olması,
- Halk kütüphanelerinin kullanımını arttırmasıdır.

Aynı zamanda, anneler ve özellikle başka bir yerleşim birimine yeni göç eden yalnız (izole edilmiş aileler) kalmış aileler için önemi ise;

- Ailelerin sosyalleşme becerilerini arttırma,
- Evde çocukları ile birlikte daha çok oyun oynamalarını teşvik etme,

- Çocuğun sevdiği özel oyuncakları oyuncak kütüphanesinden ödünç almalarına imkân vermektir (Mayfield, 1996).

Oyuncak Kütüphanelerinin Genel Amaçları

Bir oyuncak kütüphanesinin genel amacı, her çocuğa sağlıklı bir şekilde büyümesini ve gelişmesini sağlayacak oyuncaklar ile oyun oynama imkanı vermektir.

Diğer amaçlar ise:

1. Öğrenme ve gelişim ile ilişkili olarak, oyunla çocukların yaşamlarını zenginleştirmek,
2. Anne-babalara, çocuk bakıcılarına, öğretmenlere ve terapistlere, öğrencilere gelişim bilgisi ve çeşitli materyaller sunmak, toplumda bir eğitim kaynağı olarak hizmet vermektir
3. Sınırlı gelir düzeyinde olan ebeveyne, yeterli sayıda ve çeşitlilikte oyuncak alabilme konusunda imkân sağlamak,
4. İstenilen oyuncuğun alınmasına karar vermek için ebeveyn ve çocuk bakıcılarına yardımcı olmak,
5. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların kullanabileceği nitelikte materyaller ve oyuncaklar sunmak,
6. Çocukların oyuncakları paylaşması, ödünç alması ve geri getirmesi yoluyla sorumluluk geliştirmelerini sağlamaktır (Kamaraj, 2006).

Oyuncak Kütüphanelerinin Personel ve Oyuncak Sağlama Kaynakları

Mayfield. (1993), oyuncak kütüphanelerinin personelinin, okul öncesi eğitimcisi ya da özel eğitim alanlarından olmasının yanı sıra, kütüphane liderleri, sınıf öğretmenleri, sosyal hizmet uzmanı ve gönüllü olarak çalışanları da kapsayabileceğini belirtmektedir. Oyuncak kütüphaneleri, hayırsever organizasyonlar veya kar amacı gütmeyen dernekler, yerel yönetimler (belediyeler), devlet okulları ve devlet kütüphaneleri tarafından devlet-özel sektör kaynaklı olarak desteklenmelidir (Akt. Kamaraj, 2000).

Oyuncak kütüphanesindeki oyuncaklar özenle seçilmelidir. Mayfield' e göre (1993); oyuncak kütüphanelerinde bulunan oyuncakların özellikle; çeşitli gelişim alanlarına hitap eden, çocukların ilgi, istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilen, eğitici, sağlam (dayanıklı), güvenli, çok yönlü kullanılmaya elverişli, çeşitli malzemelerden yapılmış (ahşap, kumaş, metal gibi), canlı ve ilgi çekici olmasını yanı sıra, oyuncakların fiyatı gibi kriterlere dikkat edilerek seçilmesi son derece önemlidir (Akt. Kamaraj, 2000)

Oyuncak Kütüphanelerinin Dünyadaki Gelişimi

Oyuncak kütüphanelerinin dünyadaki gelişimi incelendiğinde, ilk oyuncak kütüphanesinin 1935 yılında ABD'nin Los Angeles şehrinde kurulduğu görülmektedir (Moore, 1995; Kamaraj, 2000; Kamaraj, 2006). Şu an halen 42'den fazla oyuncak kütüphanesi Los Angeles'ta hizmet vermektedir. İsveç'te, 7 yaş altındaki engelli çocukları ve ailelerini desteklemek amacıyla, 1963 yılında Avrupa'da ilk oyuncak kütüphanesi, Lekotek adıyla açılmıştır. 1991'de Avrupa' da, 75 oyuncak kütüphanesi, yaklaşık 3500 çocuğa hizmet vermekteydi. İsveç ve İngiltere, oyuncak kütüphanelerinin kurum olarak öncülerindedir.

Sonrasında birçok Asya ve Avrupa ülkelerinde oyuncak kütüphaneleri kurulmaya başlanmıştır. Günümüzde, Dünya’da 5500’den fazla oyuncak kütüphanesi olduğu bilinmektedir. Aşağıdaki tablolarda, oyuncak kütüphanelerinin ülkeler bazında açıldığı tarihler (Tablo.1) ve bazı ülkelerde bulunan oyuncak kütüphanelerinin sayıları görülmektedir (Tablo.2) (Kamaraj, 2000; Kamaraj, 2006).

Tablo 1. Oyuncak Kütüphanelerinin Dünyadaki Gelişimi

Ülke Adı	Oyuncak Kütüphanesinin İlk Açıldığı Yıl
Amerika Birleşik Devletleri	1935
İsveç	1963
İngiltere	1967
Norveç	1969
Kanada	1970
Avustralya	1971
İsviçre	1972
Hollanda	1973
Hırvatistan	1976
Japonya	1981
Kore	1983
Nijerya	1986
Rusya	1992
Güney Afrika	1993
Hindistan	1993
İsrail	1994
Türkiye	1999

*(Köycekaş, 2015)

Dünyada oyuncak kütüphanesinin ilk kurulduğu yer olan, ABD’ de 1984 yılında, ABD Oyuncak Kütüphane Derneği (ABD / TLA) kurulmuştur ve 1990' lardan beri de çocukların

sağlıklı gelişiminde oyunun önemini destekleyen, ebeveynler ve profesyonellere hizmet eden ulusal bir ağ olarak hizmet vermektedir (Moore, 1995).

Tablo 2. Bazı Ülkelerde Oyuncak Kütüphaneleri Sayısı

Ülke	Oyuncak Kütüphanesi Sayısı
Avustralya	600
Belçika	13
Kanada	300
Çin	8
Danimarka	40
Finlandiya	307
Fransa	500
Gana	1
İngiltere	1100
Hong Kong	10
İzlanda	4
Hindistan	10
İtalya	50
Japonya	360
Kore	1
Yeni Zelanda	60
Norveç	200
Güney Afrika	18
İsveç	75
İsviçre	260
ABD	350
Zimbabve	3

(Moore, 1995)

Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Birliği (International Toy Library Association: ITLA)

Dünyada, oyuncak kütüphanelerinin bulunduğu ülkeler, “Ulusal Oyuncak Kütüphaneleri Birliği” adı altında federasyon ya da birlikler kurmuştur. Bu birlikler, ülke genelindeki mevcut oyuncak kütüphaneleri ile aralarındaki iletişimi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çeşitli

ülkelerde bulunan “Ulusal Oyuncak Kütüphaneleri Birlikleri” oyuncak kütüphanelerini aynı çatı altında toplamayı başarmıştır. Bu birliklerin yanı sıra, daha geniş çapta sürekli bir yapının oluşturulmasının gerekli olduğu düşüncesinden hareket edilerek “Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Birliği”nin (ITLA) kurulması planlanmıştır (Kamaraj, 2006). Birliğin kurulma kararı, 28 Mayıs 1987’de Toronto’da yapılan “Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Konferansı’nda” alınmış ve “ITLA”, 1990 yılında, Torino’da yapılan “5. Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Konferansı” sırasında kurulmuştur (Moore, 1995; Kamaraj, 2006).

ITLA, ulusal oyuncak kütüphanesi birlikleri ve doğrudan uluslararası üyelerden oluşan bir organizasyondur. Birlik, şu anda, 11 kişilik bir yönetim kurulu tarafından yönetilmektedir. Bu yönetim kurulu üyeleri, dünyadaki çeşitli ülkelerin (Güney Kore, Belçika, İsveç, Avustralya, İtalya, Brezilya, İsviçre, Kanada, Malezya, Japonya, Portekiz) temsilcilerinden oluşmuştur. Birliğin kurulduğu ülke olan Belçika yasalarına da, aşağıdaki amaçları destekleyen, her birliğe veya bireye açık olan ve kar amaçlı olmayan organizasyon olarak geçmiştir (Kamaraj, 2006).

Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Birliği’nin Amaçları

1. Tüm dünyada oyuncak kütüphanelerinin daha çok açılmasını sağlamak,
2. Uluslararası düzeyde, fikir ve materyallerin değiş tokuşuna imkan sağlayarak ulusal oyuncak kütüphaneleri birlikleri arasında bir bağ olarak hizmet vermek,
3. Sağlık, gelişim, eğitim, sosyal problemler ve oyunla ilgili diğer organizasyonlar ve birliklerle bağlantı kurmak,
4. Eğitimsel, fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel gelişim sağlayan oyun ve oyuncakların üretimini, gelişimini ve yaratılmasını sağlamak ve böyle oyuncakların yaygınlaşmasını sağlamak,
5. Oyun, oyuncak ve oynayan arasındaki etkileşim hakkında periyodik, uluslararası çalışmalar ve konferanslar düzenlemek (Kamaraj, 2006).
6. Oyuncak Kütüphaneleri kavramını dünyaya yaymak,
7. Unesco, Unicef ve ICCP –International Committee on Children’s Play (Uluslararası Çocuk Oyunu Komitesi) gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak ve çalışmak,
8. Sosyal, entellektüel ve fiziksel gelişimi destekleyen yüksek kaliteli oyunların ve oyuncakların gelişimini desteklemek,
9. “Ulusal Oyuncak Kütüphaneleri Birliği” ile oyuncak kütüphaneleri arasındaki iletişim ağını (fikir, deneyimler, materyal ve kaynakları verme) etkili hale getirmek,
10. Her üç yılda bir uluslararası konferans organize etmektir (Moore, 1995).

İlk “Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Konferansı” 1978 yılında, Londra’da 20 ülkeden temsilcinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. 1978 yılından itibaren günümüze dek, dünyanın çeşitli ülkelerinde, üç yılda bir periyodik olarak gerçekleştirilmeye devam edilmektedir. Bunun dışında, Asya kıtasındaki altı ülkenin (Avustralya, Hindistan, Japonya, Tayvan, Malezya ve Kore) katılımı ile 2004 yılında ilk defa, “Oyuncak Kütüphanesi ve Aile” (The Toy Library and Family) temasıyla, “1. Asya Oyuncak Kütüphanesi Konferansı”, Kore’de gerçekleştirilmiştir (Kamaraj, 2006).

Lekotek

Dünyada oyuncak kütüphaneleri türlerine bakıldığında; toplum oyuncak kütüphanesi, ek oyuncak kütüphanesi, kooperatif mahalle oyuncak kütüphanesi ve mobil oyuncak kütüphanesi gibi örneklere rastlanmaktadır (Moore, 1995). Bir başka sınıflandırmada ise oyuncak kütüphane modelleri; toplum odaklı oyuncak kütüphaneleri; özel gereksinimleri olan çocuklar ve onların aileleri için lekotek; kültürel, sosyal ve kültürel programları olan oyuncak kütüphaneleri ve oyuncak ödünç veren kütüphaneler olarak gruplanmıştır (Bjorck, Brodin, 1992).

Bu sınıflar içinde adı geçen Lekotek, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar ve onların aileleri ve kardeşleri için de hizmet veren önemli ve yaygın bir sistemdir (Bjorck, Brodin, 1992; Kamaraj, 2000; Kamaraj, 2006). Özel gereksinimleri olan çocuklar ve aileleri için bir oyun kütüphanesi sağlayan Lekotek, nispeten basit ve ucuz bir hizmet olmasına rağmen engellilerin önemli ihtiyaçlarını karşılayan, diğer programlarda olmayan benzersiz bir hizmet sunmaktadır. Diğer iyileştirici - tedavi edici programların aksine Lekotek, çocuk ve ebeveyn arasında olumlu oyun etkileşimine odaklanır ve böylece engelli çocuğu normal bir bağlam içine koyma fırsatı sunar (Mclane, 1986).

Bir ağ şeklinde yapılanan, Ulusal Lekotek Merkezi' de (National Lekotek Center), oyun ve oyuncak kullanımı ile özel gereksinimleri olan çocukların yaşamlarını iyileştirmek için hizmet sağlayan kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Lekotek Merkezleri, engelli çocukların ailelerine benzersiz ve karmaşık birçok sorun sunan dünyada, çocukların öğrenme, büyüme ve gelişimlerine yardımcı olmak için yapılandırılmış tedavi edici oyun tabanlı aile oturumları hizmeti vermek üzere yapılandırılmıştır (<http://www.lekotek.org/>).

Bu merkezlerde verilen hizmetlerden bazıları: oyun oturumları - oyun grupları, ödünç oyuncak verme, adaptif ve yardımcı teknoloji (ipad vb.), ebeveyn desteği, oyuncak değerlendirmeleri, oyuncak sanayisi danışmanlığı, uzman veya ebeveyn eğitimleridir. (<http://www.lekotek.org/>).

Türkiye'de Oyuncak Kütüphaneleri

Gelişmiş ülkelerde çocuk başına düşen oyuncak harcaması ortalama: Japonya'da 400 dolar, Amerika'da 350 dolar, İngiltere'de 172 dolar civarındayken; Türkiye'de 5-6 dolar civarındadır. Görüldüğü gibi Türkiye'de çocuklar için oyun ve oyuncaklara harcanan miktar oldukça azdır. Bu nedenle, Türkiye için erken dönemden itibaren çocuklara oyun ortamlarının yaratılması ve oyun materyallerinin sağlanmasında oyuncak kütüphaneleri alternatif önemli bir yoldur (Köycekaş, 2015). Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin, eğitim materyali, oyuncak ve oyun ihtiyacını karşılaması ile; toplumda önemli bir hizmeti yerine getirmektedir (Kamaraj, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti-Unicef 1991-1995 İşbirliği çerçevesinde hazırlanan, Erken Çocukluk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitim Projesi kapsamında, 1994 yılında yapılan "Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması ve Taşra Teşkilatının oluşturulması toplantısında, "Oyuncak Kütüphanesi" ile ilgili olarak ileriye dönük olarak yapılması gerekenler belirtilmiş ve böylece Türkiye'de Oyuncak Kütüphanesi ile ilgili ilk vurgulamalar yapılmıştır (Akt. Kamaraj, 2000). Bu tarihten itibaren okulların içinde oyuncak kütüphaneleri açılmakla birlikte, dünya literatüründe kabul gören biçimiyle uyumlu ilk oyuncak kütüphanesi 2010 yılında açılmıştır (Bergama Oyuncak Kütüphanesi).

2011 yılında Marmara Üniversitesi tarafından düzenlenen I. Ulusal Oyuncak Kütüphanesi konferansı ile de; “oyuncak kütüphanelerine ilişkin farkındalık oluşturulmaya çalışılmış; oyuncak kütüphanelerinin toplumdaki önemli rolünün altı çizilmiş; oyunun çocuğun gelişimindeki rolünün yanısıra, çocuğun doğal bir hakkı olduğu ifade edilmiş; Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılmış olan oyuncak kütüphanelerinde yapılan uygulamalar ve üniversitelerdeki oyuncak kütüphanesi modelleri” hakkında bilgi edinilmeye ve paylaşılmaya çalışılmıştır (I. Ulusal Oyuncak Kütüphanesi Konferansı Sonuç Bildirgesi, 2011). Halen anaokulu, ilköğretim okulları ve halk kütüphaneleri bünyelerinde oyuncak kütüphanelerinin açılmaya devam ettiği görülmektedir.

Bazı Oyuncak Kütüphaneleri’nin İşleyiş ve Faaliyet Örnekleri

Bergama Oyuncak Kütüphanesi- İzmir

İzmir Kalkınma Ajansı tarafından oluşturulan, Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı çerçevesinde, “Gel Oyna Al Oyna” sloganıyla 2010 yılında, Bergama Oyuncak Kütüphanesi projesi hayata geçirilmiştir. Projenin genel amacı, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak ve dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların gelişim ve eğitimlerine destek olacak alternatif eğitim ortamları hazırlamaktır. Bu proje ile, Bergama ilçesinde yaşayan 3-8 yaş arası çocuğa sahip ailelere çocukların gelişim takibi ve sosyalleşmelerini destekleyecek, eğitim, danışmanlık ve oyun materyalleri sağlayacak bir “oyuncak kütüphanesi” oluşturulmuştur. Süreç içerisinde, Oyuncak Kütüphanesi projesinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kütüphane, Bergama Anaokulu’na bağlı bir şube haline getirilmiştir (Bergama Belediyesi Faaliyet Raporu, 2011).

Bergama Oyuncak Kütüphanesi, İlçede yaşayan ve gelişimsel açıdan risk altında bulunan 3-8 yaş arasındaki çocuklara ve anne babalarına destek olmak amacıyla Nisan 2010’da hizmete başlamıştır. Üyelik sistemiyle çalışan kütüphanede, üye olan çocuklara, istediği oyuncakları bir hafta süreyle alma imkanı tanınmaktadır. 2011 Temmuz itibarıyla kütüphaneye üye olan çocuk sayısı 115 olup; ayrıca üye olmayan çocuklar da bireysel ya da gruplar halinde iç oyuncaklarla bir saat, dış oyuncaklarla (bisiklet vb.) bir saat olmak üzere toplam iki saat kütüphanede oyuncaklarla oynayabilmektedirler. Kütüphanede, renk, şekil, büyüklük-küçüklük, sayı kavramlarının öğrenilmesine yönelik oyuncaklar; çocuğun hayal dünyasını geliştirmeye, yetişkinlik rollerine hazırlamaya yönelik evcilik köşesi, mutfak köşesi, tamir aletleri, müzik aletleri, çeşitli meslekleri sembolize eden kıyafetleriyle kız ve erkek bebeklerden oluşan oyuncaklar; top havuzu; özbakım becerilerini geliştirmeye yönelik oyuncaklar; araba, bisiklet gibi dış mekan oyuncakları olmak üzere 2000 oyuncak ve 3-8 yaş grubu çocuklara yönelik eğitici kitaplar bulunmaktadır (Ünal N, 2010).

Ebeveyn eğitimleri de kütüphanenin faaliyetleri içerisinde olup; en az iki ayda bir olmak üzere, ebeveynlere yönelik çeşitli eğitimler düzenlenmektedir. “Aile Tutumları”, “Okulöncesi Eğitimin Önemi”, “Çocuklar İçin Oyunun Önemi” verilen eğitimler arasındadır (Ünal N, 2010).

Ankara Oyuncak Kütüphanesi

Ankara Oyuncak Kütüphanesi, Avrupa Birliği hibesiyle, “Oyuncakların Son Kullanma Tarihi Yoktur!” sloganıyla hayata geçirilmiş bir sosyal sorumluluk ve yerel dayanışma projesidir.

Projede, ekonomik ve sosyal imkanları kısıtlı çocukların oyun ve oyuncak kültürüyle tanıştırılması, aileler ve çocuklar için fırsat eşitliği yaratma ve 0-12 yaş arası çocukların her çeşit oyuncakla buluşturulması hedeflenmiştir. 1 Eylül 2012 tarihinden bu yana faaliyet göstermektedir (Köycekaş, 2015; Ankara Oyuncak Kütüphanesi).

Ankara Oyuncak Kütüphanesi'nden faydalanan kayıtlı 450'den fazla aile bulunmaktadır. Aylık Faaliyet Programı çerçevesinde her Cumartesi ve Pazar çocuklar için farklı bir etkinlik gerçekleştirilirken; bir taraftan da ebeveynlere yönelik eğitim ve seminerler düzenlenmektedir. Oyuncak Kütüphanesi'nde ayrıca üniversite temsilcileri, yabancı stajyerler, gönüllü anne-babalar da faaliyetlere destek olmaktadır. 2015 yılı itibariyle toplam 500 gönüllü ve destekçisi vardır (Köycekaş, 2015).

Aileler kütüphaneye 5 TL karşılığında kayıt olduktan sonra çocuk başına en fazla 4 oyuncak alabilmektedir. Maddi durumu iyi olmayan ailelerden üyelik ücreti talep edilmemektedir. Oyuncakların her birinin, küçük oyuncaklar için 1 TL, büyük oyuncaklar için 10 TL depozito ücreti vardır. Oyuncaklar geri getirildiğinde bu ücret iade edilmektedir. Oyuncakların ücretsiz değişimine olanak sağlayan oyuncak kütüphanesinde gerçekleşen etkinlikler de ücretsizdir. Oyuncaklar için önerilen kullanım süresi 3 haftadır. Kütüphaneden alınan oyuncakların çocuklar tarafından sahiplenilmesi, kırılması veya kaybolması durumunda kütüphaneden tekrardan oyuncak alınabilmektedir (Köycekaş, 2015; Sağlam, 2012).

2015 yılında kütüphanede yapılan etkinlikler şunlardır:

Çocuklar İçin Su Altı Tanıtımı,

Çocuklar İçin Alçı Heykel Atölyesi,

Erken Çocukluk Döneminde Cinsel Eğitim ve Gelişim,

Çocuklar İçin Somut Olmayan Kültürel Miras Aktarımı

Bilimsel Deneyler II Etkinliği

VIPER (Volunteers in Playwork) Projesi kapsamında Eğitici Eğitimi

Hamur Atölyesi

Tuz Seramiği Atölyesi

Ritim Atölyesi

Etkili İletişim ve Olumsuz Davranış Değiştirme

Çocuklar İçin Temel İlk Yardım Eğitimi

Bileklik Yapımı Etkinliği

Balon Katlama Etkinliği

Mühür Tasarım Atölyesi

(Köycekaş, 2015).

Ankara Oyuncak Kütüphanesi, farklı kurum ve kuruluşların işbirliği ile Ankara I. Oyun ve Oyuncak Festivali (2014), ve Ankara II. Oyun ve Oyuncak Festivali'ni de (2015) gerçekleştirmiştir. Birçok ile oyuncak yardımlarının yapılması da faaliyetleri arasındadır (Köycekaş, 2015; Ankara Oyuncak Kütüphanesi).

Alipaşa Oyuncak Kütüphanesi - Bursa

Hedef kitlesi, 0-12 yaş aralığındaki çocuklar olan kütüphane, 10 Haziran 2015 tarihinde açılmıştır. Çocukları oyuncakla tanıştırmak, oyuncakları evlerine götürüp oynamalarını sağlamak ve eğitimlerini desteklemeyi amaçlayan uygulamayla, özellikle nitelikli oyuncuğa ulaşamayan, sosyoekonomik bakımdan dezavantajlı çocukların gelişimlerine destek olarak çocuğu okul öncesi eğitime hazırlamak hedeflenmektedir. Uludağ Üniversitesi ile işlev ve eğitim konusunda işbirliği yapan oyuncak kütüphanesi Pazartesi – Cumartesi günleri arasında faaliyetlerine devam etmektedir. Kütüphaneye yıllık aidat ödeme sistemiyle üye olan çocuklar, oyuncak kütüphanesinden istediği en fazla üç oyuncuğu iki hafta süreyle ödünç alıp evine götürebilmektedir.

Kütüphane aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

Okuma salonu: Okuma odası olarak planlanan ikinci katta anaokulu öğrencilerine yönelik boyama kitapları, hareketli kitaplar, sesli kitaplar ile ilköğretim öğrencileri için, Türk ve Dünya güncel yayınlarından oluşan bir kitaplık oluşturulmuştur.

0-6 yaş odası ve 7-12 yaş odası: Oyuncakların bulunduğu 3. katta bir salonda 0-6 yaş grubundaki çocuklara yönelik oyuncaklar ve diğer salonda da 7-12 yaş grubundaki çocuklara yönelik oyuncaklar mevcuttur.

Atölye odası: Okul öncesi ve ilköğretim öğrencileri ile yapılması düşünülen atölye çalışmalarında geleneksel oyuncakların tanıtılması, el becerilerinin geliştirilmesi ve geri dönüşüm malzemelerinden oyuncak yapılması faaliyetleri arasındadır.

Sonuç ve Öneriler

Oyun ve oyuncuğun çocukların gelişimindeki önemi ve doğru tercihler yapıldığında olumlu katkıları bugün bilim dünyasında kabul görmüş bir gerçektir. Büyüme ve gelişme sürecinde çocuğun gelişimini etkileyen çevresel faktörlerin farklılığı ve çeşitliliği (ebeveynin eğitim düzeyi, sosyo- ekonomik düzey, aile yapısı ve kültür, kardeş sayısı, ebeveyn varlığı, tam ya da parçalanmış ailede büyümesi vb.) çocuğa sunulan oyuncak sayısı, tercihi ve sürekliliğini de etkilemektedir. Bu bağlamda bakıldığında; oyuncak kütüphanelerinin tüm çocuklar için oyuncaklara eşit ulaşım sağlaması, buradaki oyuncakların profesyoneller tarafından seçilmiş olması ve gelişim dönemine uygun olarak çocuklara sunulması özellikleriyle önemli merkezler olduğu görülmektedir. Ayrıca, çocuklara kütüphane alışkanlığını kazandırmaya yönelik katkısı da literatürde kabul görmektedir.

Oyuncak kütüphanelerinin, Türkiye’de daha çok çocuğa ulaşacak şekilde yaygınlaştırılması, her ilde ve ilçede dünya literatüründeki tanımıyla uyumlu bir oyuncak kütüphanesinin açılması, aileler ve çocukla çalışan tüm meslek gruplarında konu ile ilgili farkındalık oluşturulması için çalışmalar yapılması, bu amaçla projeler geliştirilmesinin çocuklara ve ailelere katkı sağlayan toplum yararı bir uygulama olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

I. Ulusal Oyuncak Kütüphanesi Konferansı Sonuç Bildirgesi (2011, Mayıs), Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi, İstanbul.

Alipaşa Oyuncak Kütüphanesi. <http://kutuphaneler.bursa.bel.tr/kutuphanelerimiz/alipasa-oyuncak-kutuphanesi> (27 Eylül 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Ankara Oyuncak Kütüphanesi. <http://oyuncakkutuphanesi.tumblr.com> (27 Eylül 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Bergama Belediyesi Faaliyet Raporu (2011): 53.

Bjorck Akesson, E. M., Brodin, J. M. (1992). International diversity of toy libraries. *Topics In Early Childhood Special Education*. 12 (4): 528.

Gülle, T. M. (2010). Haberler/News, (2010). Türk Kütüphaneciliği 24 (3): 575.

Jones, M. (2001). Oyun ve çocuk. (Çev. Çayır A.) İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.

Kamaraj, I. (2006). Oyuncak kütüphanesi ve Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Birliği. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 23: 229-236.

Köycekaş, A., Köycekaş, A. (2015). Oyuncakların son kullanma tarihi yoktur. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1: 300-308.

Lekotek. <http://www.lekotek.org/> (27 Eylül 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Mayfield, M. I. (1996). Toy libraries: Supporting families in four countries. Association for Childhood Education International, USA.

McLane, J. B. (1986). Lekotek: A unique play library for families with handicapped children. *Children's Health Care*, 14(3): 178-182.

Moore, J. E. (1995). A history of toy lending libraries in the United States Since 1935, Master's Research Paper. Kent State University, USA.

Sağlam, S. (Ed.) (2012) AB Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Türk Ulusal Ajansı, Oyuncak kütüphanesi, Eğitim & Gençlik. 8: 22-23.

Ünal, N. (Ed.) Bergama Oyuncak Kütüphanesi Gel Oyna, Al Oyna Projesi, İzmir – Bergama (2010). Atılım Üniversitesi Kütüphane Ve Dokümantasyon Müdürlüğü E-Bülten, 19, Haziran. <http://e-bulden.library.atilim.edu.tr/sayilar/2010-06/soylesi2.html> (7 Ekim 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).

İletişim:

Aslı Kırman, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kötekli Kamüsü, Menteşe, Muğla. 0(252)2115112, asli-kirman@hotmail.com